

IISALMI

Peltosalmen varikkoalueen muinais- jäännösinventointi 2004

Timo Jussila

Kustantaja: Iisalmen kaupunki

Sisältö:

Perustiedot	3
Inventointi	4
Yleiskartta	5
Yleiskartta alueet 1-3	6
Yleiskartta alueet 4-6	6
Rannansiirtymiskäyrä	8
Muinaisjännökset	9
ISALMI 18 PELTOSALMEN VARIKKO 1.....	9
IISALMI 19 PELTOSALMEN VARIKKO 2.....	14
IISALMI 20 PELTOSALMEN VARIKKO 3.....	16
IISALMI 21 PELTOSALMEN VARIKKO 4.....	19
IISALMI 22 PELTOSALMEN VARIKKO 5.....	21
IISALMI 23 PELTOSALMEN VARIKKO 6.....	25

Kansikuva: Kivikautinen asuinpaikka ja asumuspainanne (5:15) alueen pohjoispäässä, kuvattu länteen.

Perustiedot

- Alue:** Iisalmen Peltosalmen eteläpuolella olevan puolustusvoimien entisen varikon alue, 2,5 km pitkällä harjun osalla.
- Tarkoitus:** Alueella sijaitsevien muinaisjäännösten paikantaminen ja karkea rajaaminen.
- Tavoite:** Alueen mahdollisimman kattava ja perusteellinen tarkastus, tihein pistokokein.
- Työaika:** Kenttätyöaika: 1.8.- 6.8.2004, kaikkiaan 11 henkilötyöpäivää maastossa
- Kustantaja:** Iisalmen kaupunki
- Tekijä:** Mikroliitti Oy, Timo Jussila ja Timo Sepänmaa.
- Aiemmat tutkimukset:** ei
- Tulokset:** Alueelta ei tunnettu ennestään muinaisjäännöksiä eikä löytöpaikkoja. Löytyi kuusi muinaisjäännösaluetta, kivikautista asuinpaikka-aluetta, joissa yhteensä yhdeksän asumuspainannetta. Kaikki asuinpaikat ovat suurimmilta osin ehjiä.
- Löydöt:** KM 34655 – 34670, saviastian paloja (Pöljä), kvartsiesineitä ja –iskoksia, palanutta luuta, kivilaji-iskoksia, hioimen kappale.

Yleiskartta 1:100 000

Verkkoversiossa ei ole karttoja

Inventointi

Inventointi suoritettiin kahden arkeologin työryhmällä elokuun alussa 2004. Inventointityö perustui suurimmaksi osaksi koekuopitukseen. Kumpikin arkeologi kulki samalla alueella, mutta eri rantatörmillä koekuoppia tehden – hyvän tuntuisilla paikoilla tiheämmin – muutoin satunnaisesti. Samalla tarkastettiin avoimet maastonkohdat: tieleikkaukset ym., tuulenskaadot. Alueella on monin paikoin matalia epämääräisiä painanteita ja kuopanteita, joista moni voitiin todeta resenteiksi, niistä löytyneiden modernien rakenteiden ja jäännösten perusteella. Alueella on myös runsaasti lyhyitä juoksuhautoja sekä pesäkkeitä, hiekanottoaikoja ja hiekkakuoppia. Alueelle on tehty kevyt tieverkko, sekä tasattu varikkorakennusten pohjia, osa pohjista on asfaltoitu tai betonilaatoitettu maan päälle. Aluetta kiertää korkea ja tiivis piikkilanka-aita, jossa on tasaisin välein lukittuja portteja.

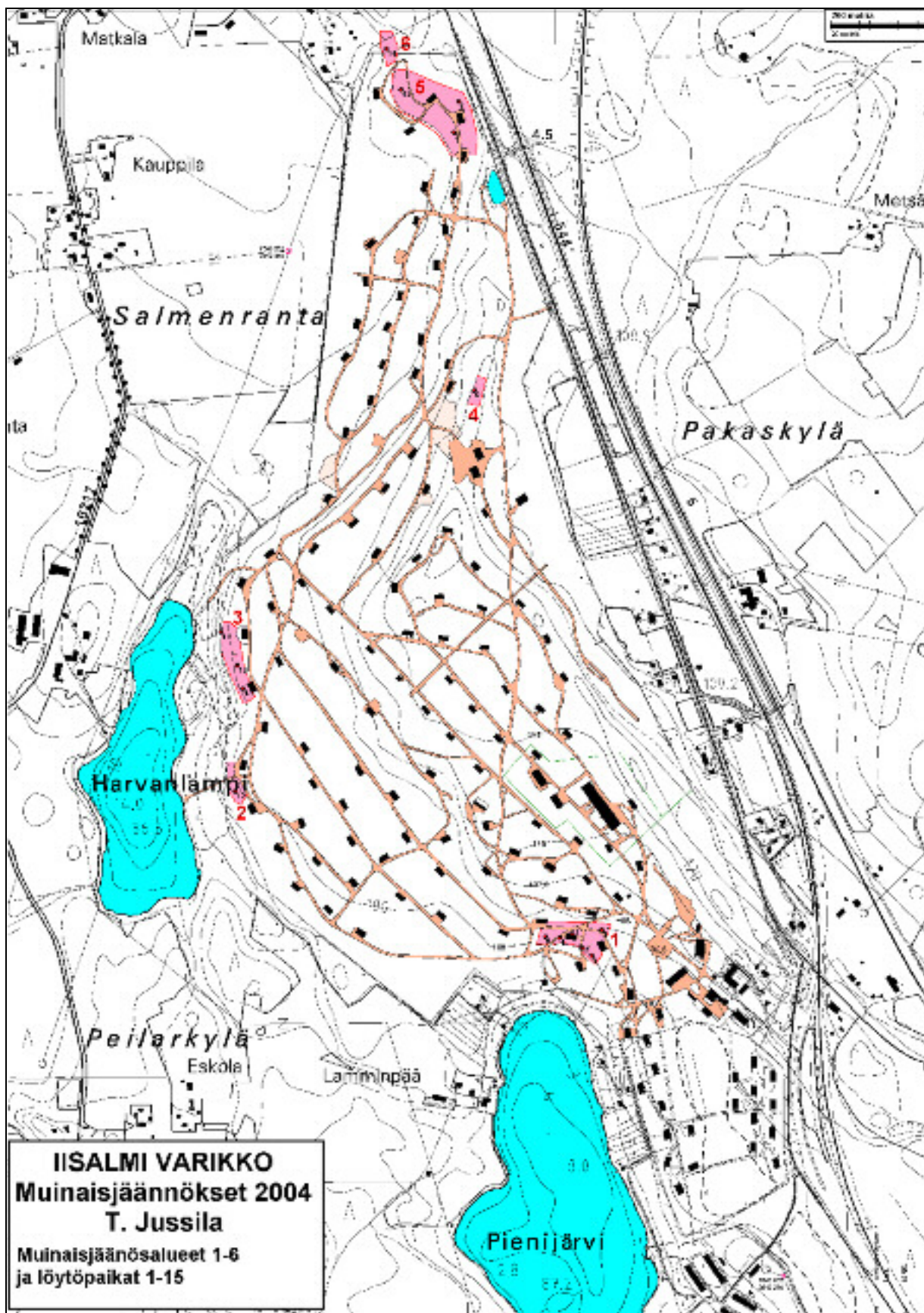
Puolustusvoimien Peltosalmen varikkoalue on perustettu vuonna 1944. Alueen pituus harjun N-S suunnassa on 2,5 km, leveys vaihtelee 0,9 kilometristä muutamaan sataan metriin alueen päissä. Varikko lopetti toimintansa vuonna 2003, jolloin pohjoisosa alueesta siirtyi lisälmen kaupungin omistukseen, eteläisimmän osan ollessa Senaatti kiinteistöiden hallinnassa. Paikka on harjumaastoa. Maaperä alueella on pääosin lajittunut hiekka, paikoin siltti tai sora, alemmiltä osin siltti. Eteläisin osa alueesta on silttistä maaperää, soista korpimaastoa. Kasvillisuus on mäntymetsää, paikoin hienorakeisimmilla mailla kuusivaltainen sekametsä. Harjun jyrkillä järviin laskevilla alarinteillä kasvillisuus on lehtomainen.

Alueella on lukuisia eri tasoilla olevia muinaisia rantatörmä, pääosin muinaisen Saimaan törmä, mutta aivan ylimmillä osilla myös Ancyclusjärven loppuvaiheen törmä parilla tasolla. Inventointi keskittyi muinaisrantatörmille. Kaikki ehjät rantatörmät käveltiin läpi, satunnaisesti koekuopitellen. Kivikautisia löytöjä saatiin 15:sta eri kohdasta (kartoilla ja löytöluettelossa löytöpaikat 1-15), jotka muodostavat kuusi erillistä muinaisjäännösalueita. Kartoille tehty muinaisjäännösten rajausta perustuu arvioon joka on tehty satunnaiseen koekuopitukseen, pintahavaintojen ja topografiaan perusteella. Rajausta ei siis ole tarkka. **Muinaisjäännösten tarkempi rajausta edellyttää koekaivauksia ja/tai fosforikartoituksen.** Alueella havaittiin lukuisia asumuspainanteen oloisia, epämääräisiä maaston painaumia, joista ei runsaasta koekuopituksesta huolimatta saatu esiin mitään esihistoriaan viittaavaa. Osa kuopanteista voitiin selkeästi todeta resenteiksi osa luonnon muodostumiksi. On mahdollista, että kaikkia alueen muinaisjäännöksiä ei havaittu, joskaan mitään laajempia muinaisjäännöksiä ei voinut jäädä havaitsematta. Kuvaava esimerkki muinaisjäännöspaikan havaitsemisesta on löytöpaikka nro 15, jossa on painanne. Painanteeseen ja aivan sen kupeeseen tehtiin kahdeksan koekuoppaa saamatta mitään havaintoa esihistoriasta. Vasta yhdeksäs kuoppa – pari päivää edellisen kuopituksen jälkeen tehtynä ”varmistuksena” – toi esiin keramiikat, kvartsit ja luut. Tosin painanne sijaitsee aivan jo kahden todetun muinaisjäännösalueen (5 ja 6) kupeessa, joten vahinko ei olisi ollut suuri, vaikka varmistuskuoppaa ei olisi tehtykään.

On mahdollista, että kevytrakenteisten ja maan päälle perustettujen varastorakennusten alle on voinut jäädä vielä osin ehjiä kivikautisia asuinpaikkoja. Tämän ja aiemmin todetun epävarmuustekijöiden takia, on alueen rakentamisessa otettava huomioon se mahdollisuus, että sieltä voi vielä tulla esiin suppea-alaisia kivikautisia muinaisjäännöksiä. On harkittava, pitäisikö varastorakennusten paikat vielä tarkistaa sen jälkeen kun ne on purettu pohjiaan myöten. Muilta osin uuden muinaisjäännöksen esiin tuleminen riski on tavanomainen, jota ei voi eliminoida muutoin kuin systemaattisilla tutkimuksilla (koekaivaukset tai kuopitukset 5 m verkossa), joita tämän laajuudella alueella ei ole mielekäästä tehdä koko alueella, vaan ainoastaan joillakin rajatuilla ja tarkoin valituilla suppeilla kaistaleilla, tarpeen niin vaatiessa.

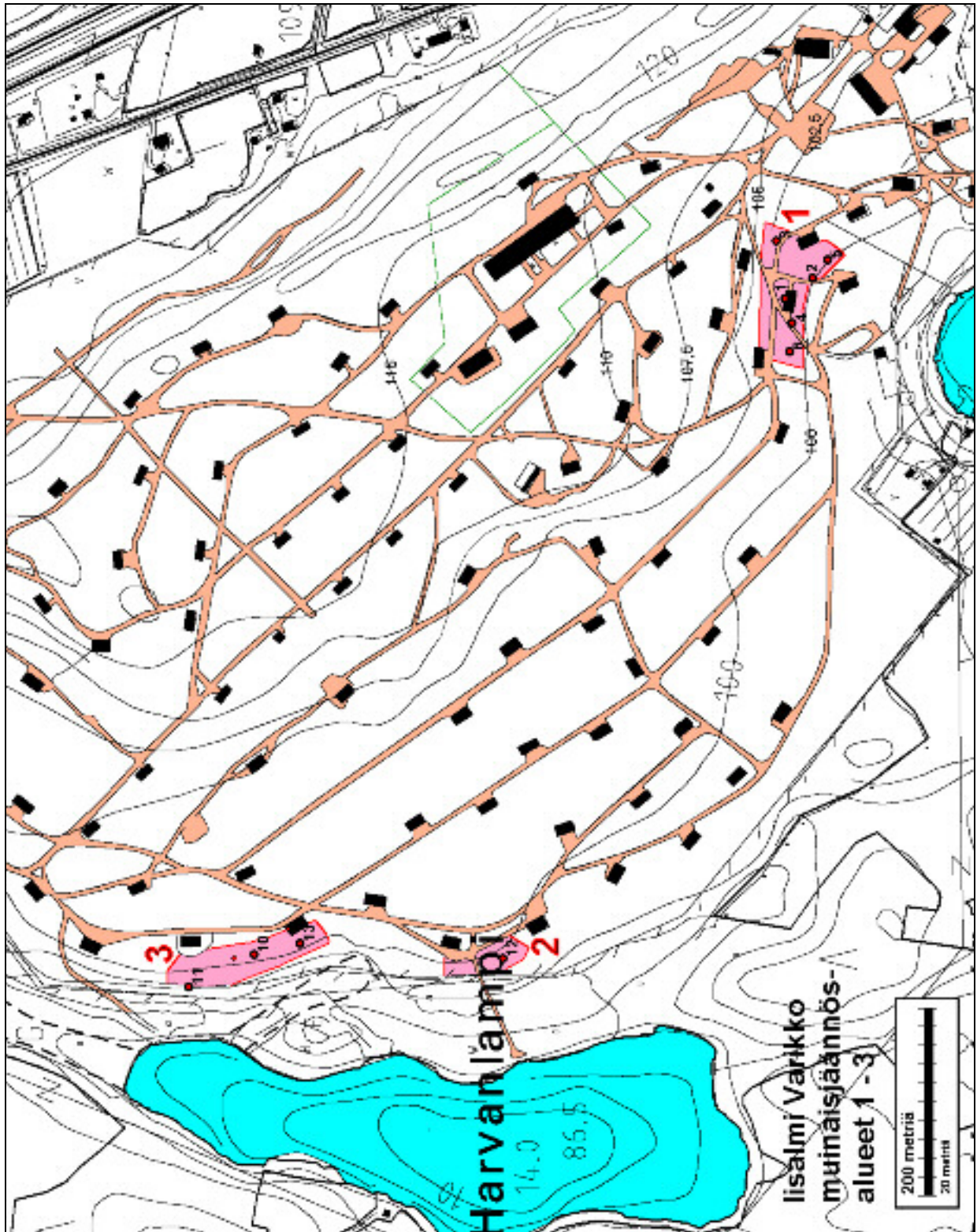
Yleiskartta

(pienennös – ei mittakaavassa)

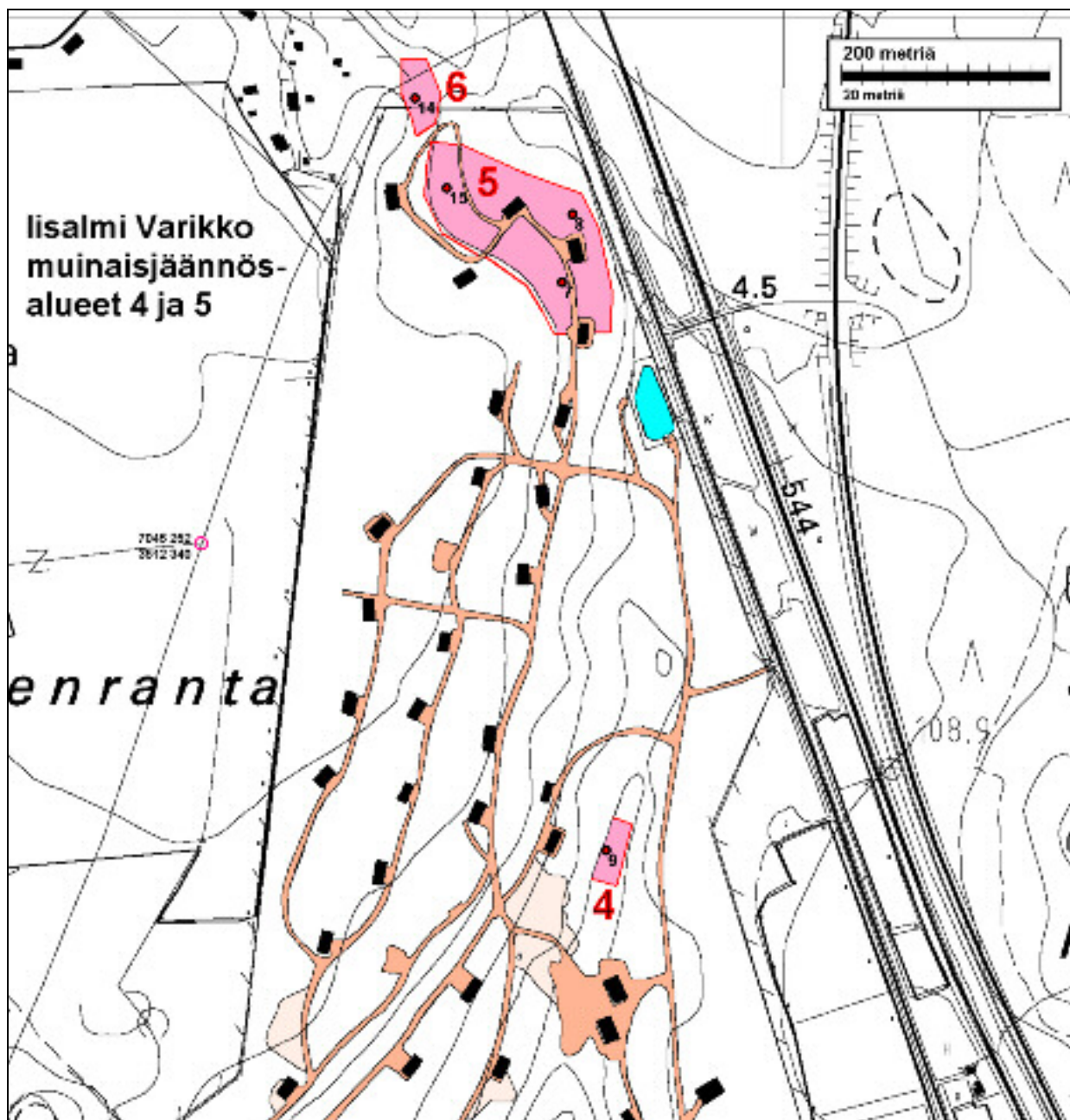

Kartta: C. Iisalmen kaupunki

Yleiskartta alueet 1-3

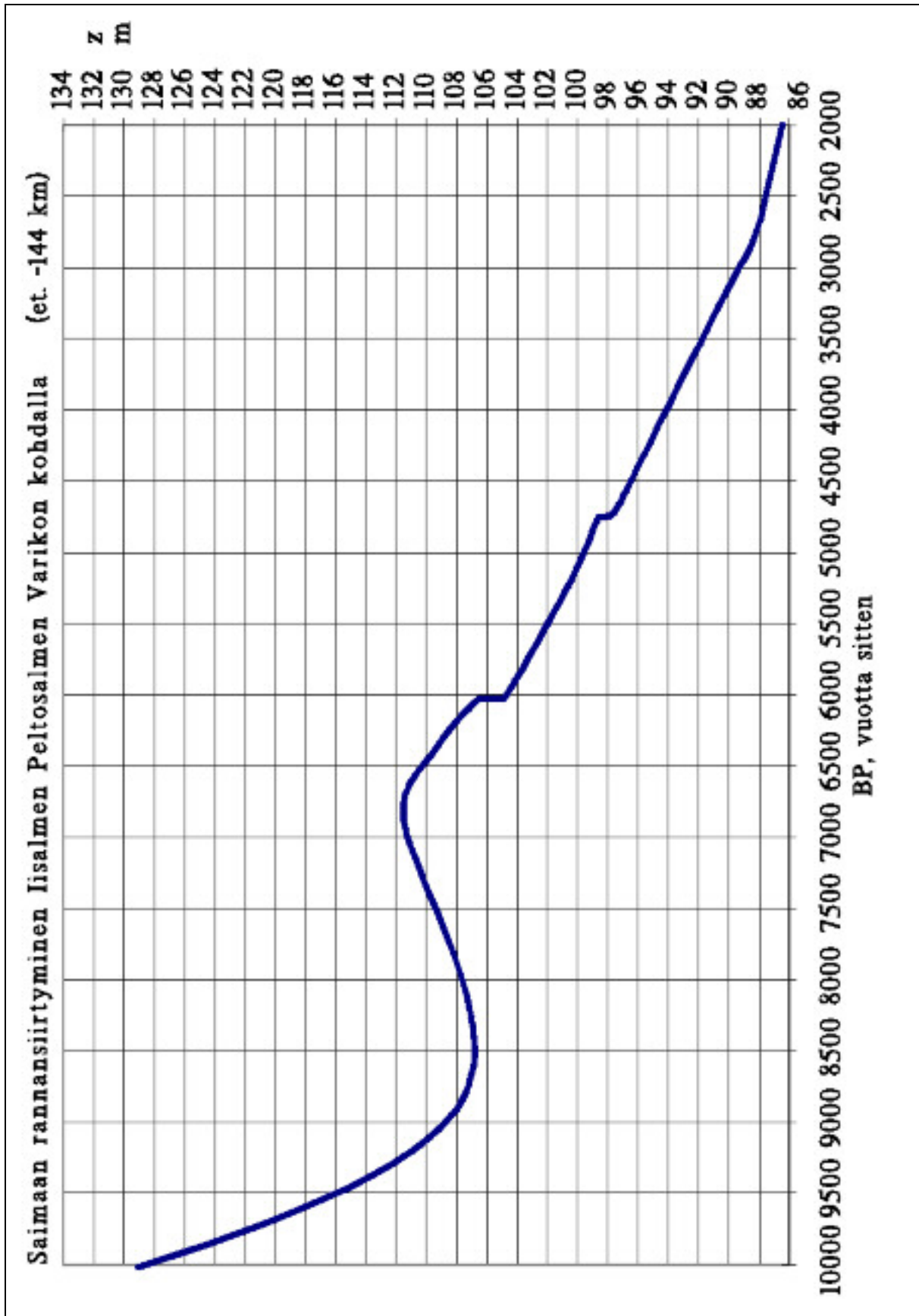

Kartta: C. Iisalmen kaupunki Yleiskartta alueet 4-6

Kartta: C. lisalmen kaupunki

Rannansiirtymiskäyrä

T. Jussila 2004

Muinaisjännökset

ISALMI 18 PELTOSALMEN VARIKKO 1

Ajoitus: kivilautinen
Laji: asuinpaikka

Kartta: 3341 04, x: 7043 80 y: 3512 93 z: 100 ±1 m

Tutkijat: Jussila T 2004 inventointi

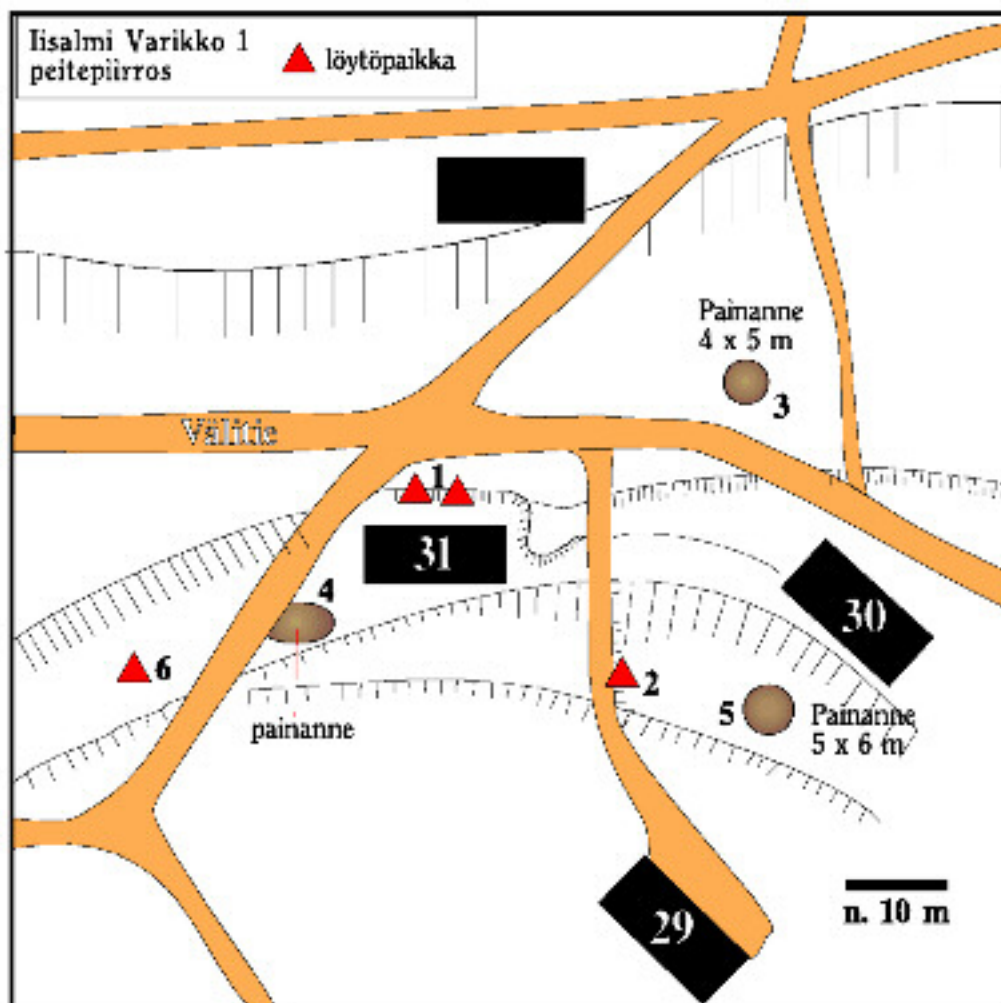
Löydöt: KM 34655:1, 1 kpl, kivilaji-iskos, Jussila T 2004, diar. 26.8.2004, Löytöpaikka nro 1, maaleikkauksesta.
:2, 21 kpl, kvartsi-iskoksia, Löytöpaikka 1.
:3, 12 kpl, palanutta luuta, Löytöpaikka 1.
:4, 1 kpl, kvartsikaavin, Melko karkearakeista kvartssia. Suorahko, karkeasti retusoitu terä. Mitat: 39 x 23 x 14 mm. Löytöpaikka 2.
:5, 1 kpl, kvartsi-iskos, Löytöpaikka 2.
:6, 2 kpl, kvartsi-iskoksia, Painanteesta, koekuopasta. Löytöpaikka 3.
:7, 2 kpl, palanutta luuta, Painanteesta, koekuopasta. Löytöpaikka 3.
:8, 1 kpl, saviastian paloja, Sekoitteena asbestia. Mahdollisesti Pöljän-tyyppin reu-
napalan katkelma. Koekuopasta, painanteesta. Löytöpaikka 4.
:9, 1 kpl, kvartsi-iskoksia, Koekuopasta, painanteesta. Löytöpaikka 4.
:10, 2 kpl, kvartsi-iskoksia, Koekuopasta, painanteesta. Löytöpaikka 5.
:11, 1 kpl, palanutta luuta, Koekuopasta, painanteesta. Löytöpaikka 5.
:12, 1 kpl, kvartsi-iskoksia, Koekuopasta, löytöpaikka 6.

Sijainti: Paikka sijaitsee Isalmen torilta 7,6 km kaakkoon, Peltosalmen entisen varikkoalueen eteläosassa, Pienijärven pohjoispuolella 150 m.

Huomiot: Löytöpaikat alueella 1:
1: x 7043 806 y 3512 934 z 101.5, kvartseja ja luuta maaleikkauksesta.
2: x 7043 777 y 3512 956 z 100, kvartseja (kaavin ja iskos) maaleikkauksesta.
3: x 7043 815 y 3512 996 z 102, kvartseja ja luuta koekuopasta, matala painanne 4x5 m.
4: x 7043 798 y 3512 908 z 100.5 saviastian pala (Pöljä?) koekuopasta, soikea syvätkö painanne osin tien alla.
5: x 7043 760 y 3512 976 z 100, kvartssia ja luuta koekuopasta, painanne 5x6 m.
6: x 7043 801 y 3512 878 z 100.5, kvartsi-iskos koekuopasta

Alueella on kolme asumuspainannetta, joista nro 3 on matala, muut selviä ja syvempiä. Painanne löytöpaikalla 4 on yhdeltä kolmasosaltaan jäänyt tien alle, muuta painanteet ovat ehjiä. Paikalla on useita matalia rantatörmä, heti paikan yläpuolella oleva törmä on korkea ja jyrkkä. Paikan rajaus on satunnaisen koekuopituksen ja pintahavaintojen perusteella tehty arvio ja se sisältää suoja-alueen. Alueen ulottuminen länteen on epävarma, muihin suuntiin rajaus on varmempi. Rannansiirtymiskronologian perusteella paikka ajoittuu aikavälille 3300-2800 eKr.

Peitepiirros:

Löytöpaikka 1, kuvattu itään. Timo Sepänmaa tutkii maaleikkausta, josta löytöjä.

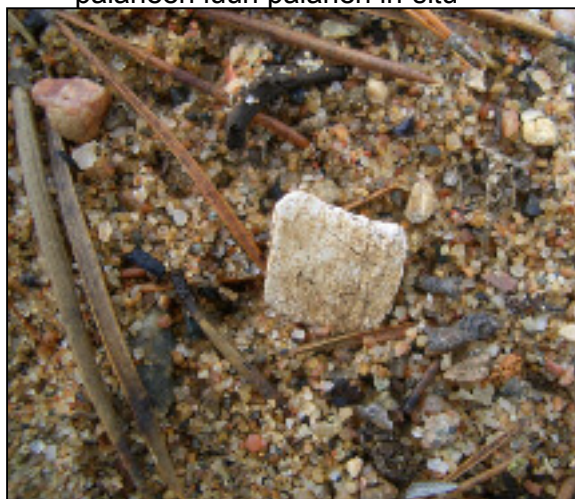
Maaleikkaus, jossa löytöjä (ympyröity)

kvartsi-iskos in-situ

ja

palaneen luun palanen in-situ

Löytöpaikka 3, lapio painanteessa. Kuvattu pohjoiseen.

Löytöpaikka 4 itään. Painanne koivun takana tien reunassa.

Löytöpaikka 5, Sepänmaa tutkii painanteeseen tehtyä koekuoppa, taustalla löytöpaikka 2 ja vajan takana löytöpaikka 1. Kuvattu luoteeseen.

Löytöpaikka 6 lapion kohdalla, taustalla tien toisella puolen löytöpaikka 4. Kuvattu länteen.

IISALMI 19 PELTOSALMEN VARIKKO 2

Ajoitus: kivikautinen
Laji: asuinpaikka

Kartta: 3341 04, x: 7044 10 y: 3512 22 z: 99 ±1 m

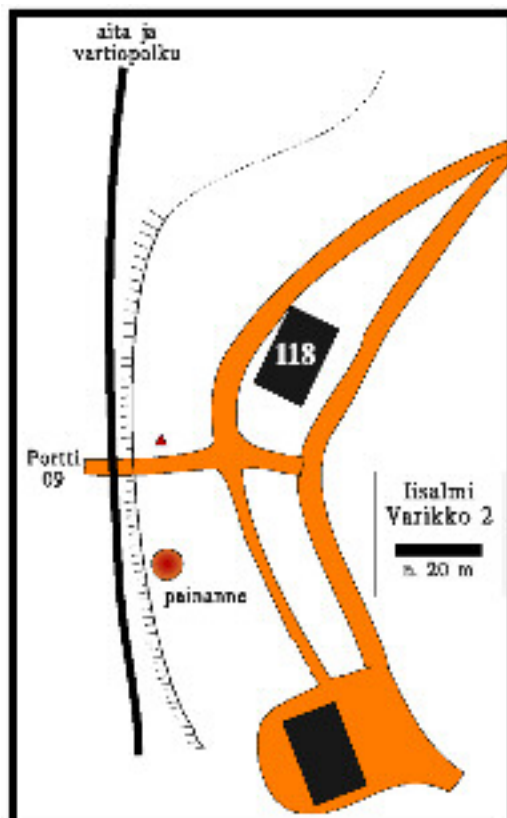
Tutkijat: Jussila T 2004 inventointi

Löydöt: KM 34656 :1, 4 kpl, kvartsi-iskoksia, Jussila T 2004, diar. 26.8.2004,
Painanteeseen tehdystä koekuopasta.
:2, 4 kpl, palanutta luuta, Painanteeseen tehdystä koekuopasta.

Sijainti: Paikka sijaitsee Iisalmen torilta 7,0 km etelään, Peltosalmen entisen varikkoalueen länsiosassa, Harvanlammen keskikohdan itäpuolella 120 m.

Huomiot: Paikalla on koordinaattien osoittamassa kohdassa asumuspainanne, n. 6 x 7 m. Painanne on rantatörmän päällä, sen reunan ääressä. Painanteen länsireunalla, törmän reunalla on pieni resentti kuoppa, muutoin painanne on ehjä. Alueen eteläpään rajaus on vedetty varaston lähellä olevan kaivetun ja myllätyn maan rajalle. Painanteen pohjoispuolella olevan tiepätkän pohjoispuolella havaittiin yhdessä koekuopassa selviä palaneita kiviä, mutta ei löytöjä. On mahdollista, että asuinpaikka jatkuu edelleen painanteesta pohjoiseen tasalle, missä maasto alkaa laskemaan kohti alueen pohjoispuolella olevaa kurua. Rannansiirtymiskronologian perusteella paikka ajoittuu n. 2800 eKr.

Peitepiirros:

Painanne kuvan keskellä, Kuvattu pohjoiseen.

Painanne kuvan keskellä, kuvattu etelään.

IISALMI 20 PELTOSALMEN VARIKKO 3

Ajoitus: kivitautinen
Laji: asuinpaikka

Kartta: 3341 04, x: 7044 37 y: 3512 23 z: 100 ±1 m

Tutkijat: Jussila T 2004 inventointi

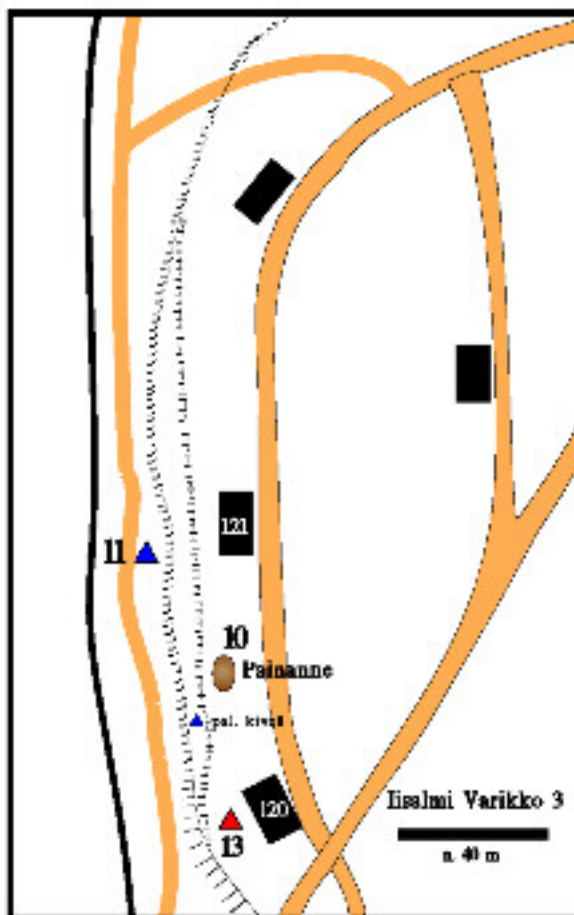
Löydöt: KM 34657:1, 1 kpl, saviastian paloja, Jussila T 2004, diar. 26.8.2004, Sekoitteenä asbestia. Koekuopasta painanteesta, löytöpaikka 10.
:2, 1 kpl, kvartsi-iskoksia, Koekuopasta painanteesta, löytöpaikka 10.
:3, 1 kpl, palanutta luuta, Koekuopasta painanteesta, löytöpaikka 10.
:4, 1 kpl, kvartsi-iskoksia, tieleikkauksesta, löytöpaikka 11.
:5, 1 kpl, kvartsi-iskoksia, koekuopasta, löytöpaikka 13.
:6, 1 kpl, hioimen katkelma, koekuopasta, löytöpaikka 13. Harmaata kiillepitoista liusketta. Yksi tasainen hiottu pinta. Mitat: 33 x 23 x 5 mm.

Sijainti: Paikka sijaitsee Iisalmen torilta 7,0 km etelään, Harvalammen pohjoispään itäpuolella n. 60 m (N-osa) - 130 m (S-osa).

Huomiot: Alueella on kolme löytökohtaa:
10: x 7044 375 y 3512 231 z 101, painanne, ehjä. Saviastian pala, kvartsia ja luuta koekuopasta.
11: x 7044 445 y 3512 197 z 98, tieleikkauksesta kvartsi-iskos.
13: x 7044 326 y 3512 243 z 101, koekuopasta kvartsi-iskos ja hioimen pala.

Painanne on kooltaan n. 6 x 7 m, se on melko syvä, selkeä ja ehjä. Painanteen poikki kulkee traktoriura, joka ei kuitenkaan ole painannetta ja maanpintaa särkenyt. Painanteen pohjoispuolelta n. 10 m löytyi rikkonaisesta pinnasta kvartsi-iskos, jota ei otettu talteen. Painanne on loivan törmän päällä. Alemmalta tasolta, korkeasta tieleikkauksesta löytyi yksi selkeä kvartsi-iskos. Painanteesta 37 m etelään, saman törmän päältä löytyi koekuopasta kvartsi-iskos ja hioimen katkelma. Alueen rajaus pohjoisen suuntaan on karkea arvio, joka perustuu satunnaiseen koekuopitukseen, muihin suuntaan rajaus on tarkempi mm. topografian perusteella. Rannansiirtymiskronologian perusteella paikan ylempi osa ajoittuu n 3000 eKr. ja alempi osa n. 2700-2500 eKr.

Peitepiirros:

Painanne, löytöpaikka 10. Kuvattu etelään.

Painanne, löytöpaikka 10. Kuvattu pohjoiseen

Löytöpaikka 13, kuvattu etelään.

IISALMI 21 PELTOSALMEN VARIKKO 4

Ajoitus: kivilautinen
Laji: asuinpaikka

Kartta: 3341 04, x: 7044 95 y: 3512 72 z: 113 ±1 m

Tutkijat: Jussila T 2004 inventointi

Löydöt: KM 34658:1, 2 kpl, kvartsi-iskoksia, Jussila T 2004, diar. 26.8.2004, koekuopasta:2, 52 kpl, palanutta luuta, koekuopasta.

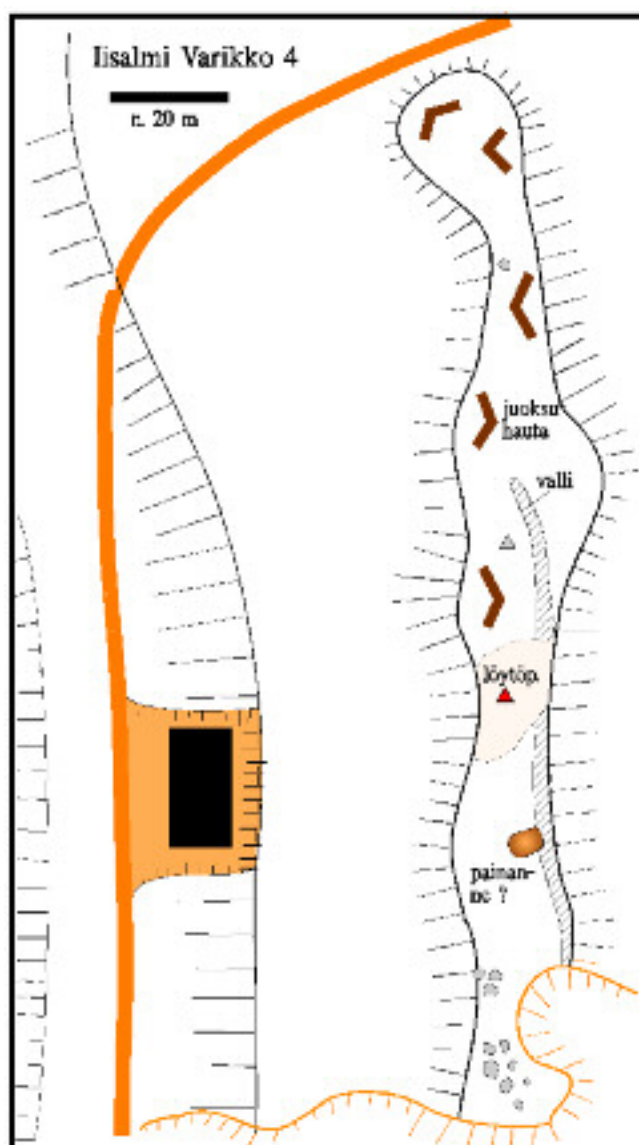
Sijainti: Paikka sijaitsee Iisalmen torilta 6,5 km etelä-kaakkoon, varikkoalueen pohjoisosan itäosassa, kapean harjanteen pohjoispään lakitasanteella.

Huomiot: Kapean ja jyrkkärinteisen harjun lakitasanteella on tasaisempi ala, johon tehdystä koekuopasta tuli löytöjä. Kuopassa havaittiin myös vahva likamaa. Löytökoekuopasta 20 m etelään on selkeä, matala ja nelisivuinen painanne, johon tehdystä viidestä koekuopasta ei saatu esiin löytöjä. Painanne saattaa silti liittyä esihistorialliseen asumiseen. Koko harjun laki koekuopitettiin n. 10 m välein etelän hiekkakuopalta harjanteen pohjoispäähän. Löytökoekuopasta 25 m etelään havaittiin koekuopassa mahdollisia palaneita kiviä. Paikan rajausta on karkea arvio. Rannansiirtymiskronologian mukaan paikka on pari metriä Saimaan korkeimman rannan yläpuolella ja siten paikka ajoittuu n. 5000-4700 eKr. aikavälille. On myös mahdollista, että paikka on ollut Ancylusjärven ranta-asuinpaikka, jolloin se ajoittuisi n. 7500-7400 eKr. aikavälille.

Asuinpaikka harjanteen laella (pun. ympyrä) muinaisen Saimaan korkeimman rantatörmän päällä. Kuvattu etelään.

Peitepiirros:

Törmän päältä etelään. Henkilö löytöpaikan kohdalla

IISALMI 22 PELTOSALMEN VARIKKO 5

Ajoitus: kivitautinen
Laji: asuinpaikka

Kartta: 3341 04, x: 7045 50 y: 3512 68 z: 101 ±1 m

Tutkijat: Jussila T 2004 inventointi

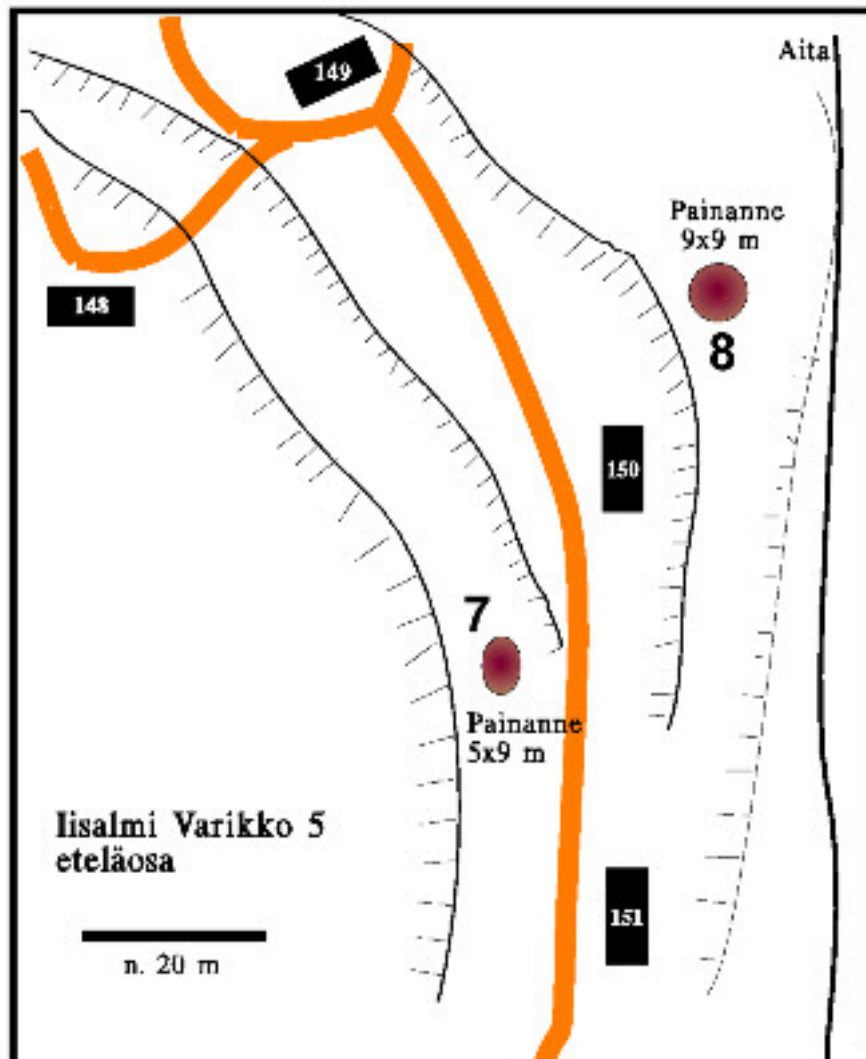
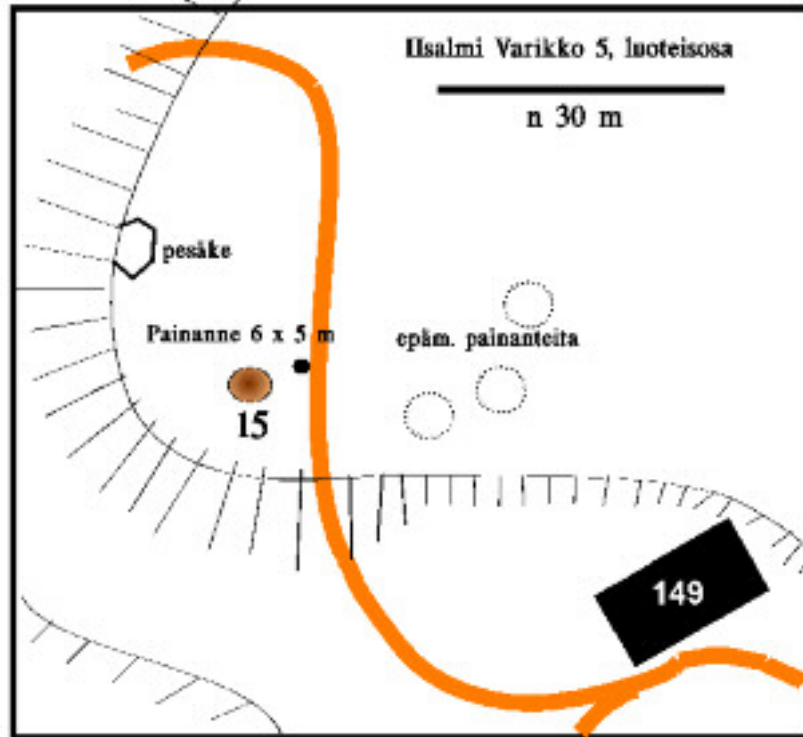
Löydöt: KM 34659:1, 1 kpl, kvartsi-iskoksia, Jussila T 2004, diar. 26.8.2004, koekuopasta, painanteesta, löytöpaikka 7.
:2, 4 kpl, palanutta luuta, koekuopasta, painanteesta, löytöpaikka 7.
:3, 2 kpl, kvartsi-iskoksia, koekuopasta, painanteesta, löytöpaikka 8.
:4, 1 kpl, kivilaji-iskos, koekuopasta, painanteesta, löytöpaikka 8.
:5, 18 kpl, palanutta luuta, koekuopasta, painanteesta, löytöpaikka 8.
:6, 18 kpl, saviastian paloja, Sekoitteena runsaasti melko lyhytkuituista asbestia. Ei ehjää ulkopintaa. Joukossa 3 pontti- tai reunapalaa. Koekuopasta, painanteesta, löytöpaikka 15.
:7, 1 kpl, kvartsi-iskoksia, koekuopasta, painanteesta, löytöpaikka 15.
:8, 9 kpl, palanutta luuta, koekuopasta, painanteesta, löytöpaikka 15.

Sijainti: Paikka sijaitsee Iisalmen torilta 6,0 km etelä-kaakkoon, varikkoalueen pohjoispäässä.

Huomiot: Löytöpaikat:
7: x 7045 503 y 3512 687 z 101, iso syvä painanne, kvartsia ja luuta.
8: x 7045 568 y 3512 697 z 103, painanne, kvartsia luuta.
15: x 7045 593 y 3512 576 z 103, painanne, kvartsia keramiikkaa.

Löytöpaikalla 7 on komea ja syvä asumuspainanne, kooltaan 5 x 9 m. Ylemmän rantatörmän päällä, löytöpaikalla 8 on painanne kooltaan 9 x 9 m. Saman ylemmän törmän päällä, niemekkeessä on painanne kooltaan 6 x 5 m, löytöpaikalla 15. Tämän painanteen ja tien itäpuolella on laaja tasanne samaisen törmän päällä, jossa on kolme epämääräisempää painannetta, joihin tehdyistä koekuopista ei saatu kuitenkaan löytöjä. Silti painanteet saattavat olla esihistoriallisia. Painanteet ovat hyvin säilyneitä ja ehjiä.
Rannansiirtymiskronologian perusteella paikka ajoittuu 3500 - 3000 eKr.

Peitepiirroket:

Painanne kuvan keksellä, löytöpaikka 7, kuvattu luoteeseen.

Kulttuurikerros eli talon lattiapinta, kuvattuna painanteeseen tehdystä koekuopasta.

Painanne kuvan keskellä, kuvattu etelään kohti löytöpaikka 7.

Painanne, löytöpaikka 15, kuvattu länteen

IISALMI 23 PELTOSALMEN VARIKKO 6

Ajoitus: kivilautinen
Laji: asuinpaikka

Kartta: 3341 04, x: 7045 68 y: 3512 54 z: 98 ±1 m

Tutkijat: Jussila T 2004 inventointi

Löydöt: KM 34660:1, 5 kpl, kvartsi-iskoksia, Jussila T 2004, diar. 26.8.2004, koekuopasta, löytöpaikka 14.

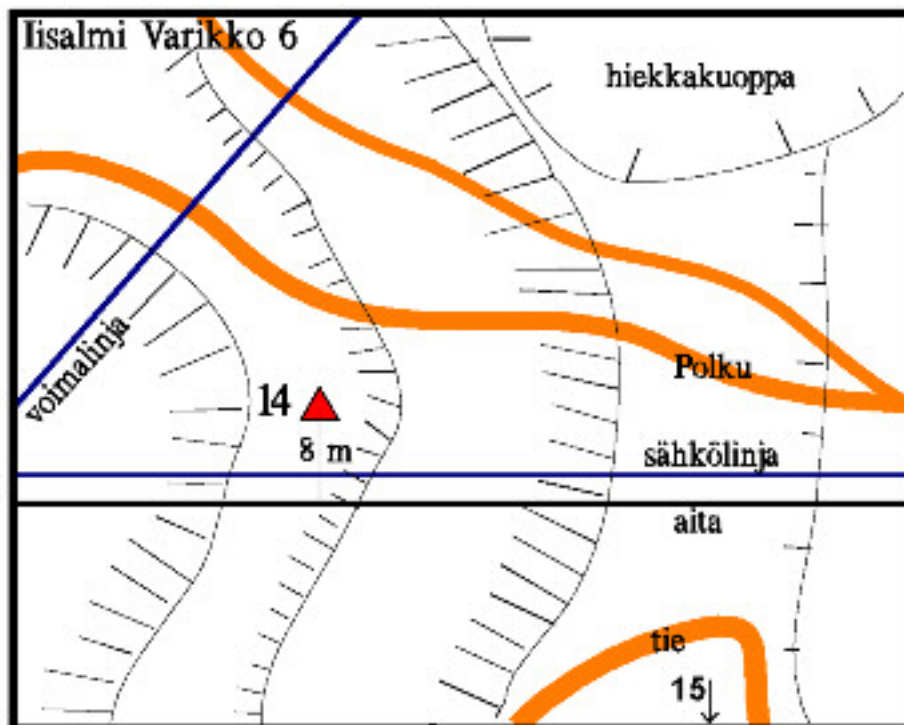
:2, 1 kpl, kivilaji-iskos, koekuopasta, löytöpaikka 14.

:3, 3 kpl, palanutta luuta, koekuopasta, löytöpaikka 14.

Sijainti: Paikka sijaitsee Iisalmen torilta 5,7 km etelä-kaakkoon. Varikkoalueen pohjois-päässä ja osin sen pohjoispuolella.

Huomiot: Paikalta löytyi yhdestä koekuopasta kvartssia ja palanutta luuta (löytöpaikka 14). Alueen rajaus on karkea arvio topografian perusteella. Löytökoekuoppa sijaitsee 8 m varikon aidasta pohjoiseen ja 8 m polulta etelään, pienessä tiheikössä.

Peitepiirros:

Löytöpaikka 14 kuvan keskellä. Kuvattu lounaaseen.

Löytöpaikka kuvattuna rinteen laelta kohti länttä. Paikka merkitty pun. ympyrällä.